

JERZY BARTMIŃSKI

ORCID: 0000-0003-2252-6516

Instytut Sławistyki PAN

Od konwersatorium „Język a kultura” do konwersatorium EUROJOS

Konwersatorium „Język a kultura”¹, które obchodzi teraz trzydziestoczwartelecie, wpisało się swoimi dokonaniem na stałe w historię polskiego językoznawstwa. Stworzyło przy tym interesujący model współpracy środowiskowej, godny naśladowania także współcześnie (będzie o tym mowa w drugiej części mojej wypowiedzi). W historię lingwistyki wpisało się — by tak rzec — symbolicznie, pod dwubarwną wstęgą białą i czerwoną, bo w takich właśnie kolorach zaistniały dwie znaczące serie wydawnicze, dokumentujące dorobek konwersatorium: wrocławska „biała” i lubelska „czerwona”. Obie serie rodziły się stopniowo, spontanicznie, w naturalnym toku naprzemiennych wrocławsko-lubelskich spotkań, między Karpaczem a Kazimierzem nad Wisłą. Efektownie skonstrastowana i zharmonizowana kolorystyka ich okładek z czasem nabrała dodatkowej wymowy, choć nie było to bynajmniej od początku celowe. Najstarsi uczestnicy konwersatorium zapewne pamiętają, że pierwsze dwa tomy wrocławskie wydane w roku 1988 (w czasie jeszcze obowiązującej cenzury PRL-owskiej) pod tytułem „Język a Kultura” miały siermiężną, powielaczową typografię i szarawą okładkę z dużą zieloną kulą przeciętą wąską białą-czerwoną wstążeczką. Dopiero rok później oba pierwsze tomy zostały wznowione w efektownie lśniącej białej szacie, z gustownym liternictwem. I tak już zostało, do ostatniego, 27 tomu z roku 2017. Wrocławska „biała” seria przejęła nazwę od całego konwersatorium „Język a kultura”, modyfikując tylko nazwę (zgodnie z wymogami ortografii) na „Język a Kultura”, natomiast równoległa lubelska „czerwona” seria nie dostąpiła tego szczęścia (ale też nie aspirowała

¹ Nazwa konwersatorium była początkowo zapisywana małą literą w drugim członie — „kultura”, i tak jest stale zapisywana w artykule opublikowanym z okazji jubileuszu dwudziestolecia działalności konwersatorium (Bartmiński, Dąbrowska 2004). Zapis drugiego członu dużą literą — „Kultura” pojawił się dopiero w roku 1991, kiedy zdecydowano się wznović w nowej szacie graficznej dwa pierwsze zeszyty wcześniej wydane metodą powielaczową; wtedy na nowo zaplanowanej okładce zapisano oba człony nazwy dużymi literami, zgodnie z praktyką tytułowania czasopism.

do niego). Miała historię bardziej złożoną, bo zaczęła się wcześniej, a na koniec poszła w innym kierunku, choć redaktorzy kolejnych tomów² stale podkreślali we wstępach, że publikują materiały z konferencji konwersatorium „Język a kultura”. W obu seriach tomy ukazywały się niezbyt regularnie, każdy pod inną redakcją. W serii „białej” wyszło 27 tomów, w serii „czerwonej” — 37; zawartość pierwszych 25 tomów lubelskich prezentuje osobna bibliografia (Boguta 2010). Imponującego posumowania naukometrycznego 16 pierwszych tomów wrocławskiej „białej” serii dokonał Adam Pawłowski (2012); zaktualizował i uzupełnił jego opracowanie Grzegorz Zarzeczny w roku 2019 (w tym tomie)³.

Jednak nie należy zapominać o trzeciej „odnodze” konwersatorium „Język a kultura”, jaką jest wydawany od tego samego pamiętnego roku 1988, tym razem już bardziej regularnie, lubelski rocznik „Etnolingwistyka”. Pierwsze siedem tomów tego rocznika służyło wprawdzie głównie dyskusywaniu koncepcji lubelskiego *Słownika stereotypów i symboli ludowych*, ale od tomu ósmego (1996) zakres tematyczny pisma poszerzono i do tytułu rocznika dodano podtytuł: „Problemy Języka i Kultury”. W roku 2019 wyszedł tom 31 rocznika.

Tak więc łącznie owocem prac konwersatorium „Język a kultura” jest (uogólniając nieco) 96 tomów zbiorowych (nie licząc pozycji, które ukazały się poza wspomnianymi trzema seriami, ale powstawały w kręgu konwersatoryjnych inspiracji).

Kiedy przed piętnastoma laty próbowaliśmy z prof. Anną Dąbrowską podsumować dokonania konwersatorium „Język a kultura” i odnotować udział poszczególnych osób, wyszło nam, że w 37 pierwszych konferencjach uczestniczyły 462 osoby (Bartmiński, Dąbrowska 2004). A przecież od tamtego czasu wydarzyło się dużo nowych, dobrych rzeczy, które z pewnością znajdą swoich dziejopisów.

Inicjatorce obecnego spotkania w piśmie zapraszającym namawiały uczestników „do refleksji i przemyśleń” na temat 30 lat konwersatorium, do „próby bilansu i perspektywy”, by „wspólnie podsumować dotychczasowe osiągnięcia badaczy skupionych wokół problemów szeroko rozumianej lingwistyki kulturowej”. Napisały: „Zależy nam także na spojrzeniu w przyszłość i wyznaczeniu kierunku dalszych działań” i dodały, że oczekują „wystąpień prezentujących stan prowadzonych badań nad różnymi aspektami relacji pomiędzy językiem a kulturą, jak też nowych pomysłów i rozwiązań metodologicznych”.

Poczułem się więc podwójnie wywołany do tablicy, jako najstarszy uczestnik konwersatorium, który je inicjował i przez pewien czas współtworzył (rola „naocznego świadka”), ale też jako ktoś, kto nabyte doświadczenia próbuje teraz kontynuować na nieco innym polu badań językoznawczych, w skali szerszej niż

² Zob. *Konotacja* (1988), *Językowy obraz świata* (1990), *O definicjach i definiowaniu* (1993), *Nazwy wartości* (1993) itp., aż do *Narracyjności języka i kultury* (2014) — 32 pozycji „czerwonej” serii. Jej ostatnie sześć pozycji utworzyło już jednak osobną podserię pod zbiorczym tytułem *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów* (zob. przypis 15).

³ Pełniejsze dane przyniosą niewątpliwie referaty z konferencji (Grzegorz Zarzeczny nie dostarczył tekstu — przyp. red.).

tylko polska, szukając „nowych pomysłów i rozwiązań metodologicznych”. Takim nowym pomysłem, o którym zechcę powiedzieć, jest zawiązane w roku 2000 lubelsko-warszawskie (w istocie międzynarodowe) konwersatorium EUROJOS⁴.

Na początek pozwólcie mi Państwo na krótkie osobiste wspomnienia, sięgające „prehistorii” konwersatorium, bardzo wartej upamiętnienia, a dla mnie osobiście doniosłej w skutki. Nie będę tu powtarzać tego, co napisaliśmy z Anią Dąbrowską przed piętnastoma laty, w 20 tomiku lubelskiej „czerwonej serii” (Bartmiński, Dąbrowska 2004), ani tego, co porównując wrocławską lingwistykę kulturową z lubelską etnolingwistyką, przedstawiłem w miarę wyczerpująco w roku 2008 w jubileuszowym 20 tomie „Języka a Kultury”, podkreślając „wspólny fundament antropologiczny”, „wspólne punkty wyjścia” i „wrocławskie początki lubelskiej etnolingwistyki” (Bartmiński 2008), ani tego, co rok temu opublikowałem w krakowskim półroczniku „Tertium” (Bartmiński 2018b). Chce jednak raz jeszcze powiedzieć o niezwykle dla mnie ważnych i wartościowych kontaktach z wrocławską polonistyką. Doznałem ogromnej pomocy i życzliwości ze strony zwłaszcza jednego człowieka, wobec którego mam wielki dług wdzięczności, prof. Czesława Hernasa⁵. Moja bliska z nim współpraca, która zmieniła się w serdeczną przyjaźń, zaczęła się bardzo wcześnie, bo poznałem go na konferencji folklorystycznej zorganizowanej przez prof. Juliana Krzyżanowskiego w Instytucie Badań Literackich w Warszawie w roku 1966. Po wydaniu przeze mnie w roku 1973 książki *O języku folkloru* prof. Hernas zorganizował dyskusję nad nią na zebraniu Towarzystwa Literackiego Adama Mickiewicza w Słupsku⁶, po czym zaprosił mnie do udziału w swoim seminarium, a kolejno zaproponował mi podjęcie prac, jak to początkowo określiliśmy, nad słownikiem języka folkloru. Pomógł mi w roku 1976 w stworzeniu w Lublinie małego zespołu słownikowego: Grażyna Żuraw-Bączkowska, Urszula Majer(-Baranowska), Małgorzata Mazurkiewicz(-Brzozowska), z czasem też Stanisława Niebrzegowska(-Bartmińska) i Joanna Szadura. Z perspektywy czasu mogę śmiało powiedzieć, że to w kręgu prof. Hernasa — w którym obracali się ludzie nieprzeciętni: Jerzy Woronczak, Jerzy Cieślikowski, Jerzy Jastrzębski, z Warszawy Roch Sulima, z Białegostoku (potem Krakowa) Włodzimierz Pawluczuk, z czasem także młodszy wrocławscy lingwiści: Jan Miodek, Janusz Anusiewicz, Anna Dąbrowska, literaturoznawcy Jolanta Ługowska i Piotr Kowalski — w toku niezwykle owocnych dyskusji pomysł słownika języka folkloru ewoluował w kierunku antropologiczno-kulturowym. Zeszyt próbny, wydany w roku 1980 we Wrocławiu jako *Słownik ludowych stereotypów językowych* ze wstępem samego prof. Hernasa i moim obszernym szkicem na te-

⁴ Więcej o jego historii zob. Bartmiński, Bielińska-Gardziel 2016.

⁵ Obszerniej napisałem o tym w artykule umieszczonym w „Tertium” (Bartmiński 2018b).

⁶ Zob. blok *Co to jest język folkloru?* w opracowaniu Mieczysława Łazuka (dyskutantami byli: Czesław Hernas, Roch Sulima, Jadwiga Jagiełło, Jerzy Bartmiński, Aleksander Bereza, Jerzy Kopeć); dyskusję poprzedziła krytyczna publikacja Hanny Walińskiej *O języku folkloru — folklorystycznie* w „Literaturze Ludowej” 1974, nr 4–5, s. 36–49.

mat założeń teoretycznych słownika stał się swego rodzaju „manifestem etnolingwistycznym”: zamiast typowego słownika językowego powstał projekt słownika językowo-kulturowego.

W latach siedemdziesiątych Uniwersytet Wrocławski pełnił rolę ogólnopolskiego koordynatora tak zwanego problemu węzłowego o nazwie *Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja*. Opiekę nad całością prac sprawował najpierw prof. Czesław Hernas, a po jego aresztowaniu w roku 1982⁷ rektor Uniwersytetu Wrocławskiego — prof. Mieczysław Klimowicz. Badania obejmowały całe spektrum tematów, od języka i literatury aż po film i teatr, sztukę, życie kulturalne itp. Jeden z działów nazywał się „Język w kulturze”. Były w nim ujęte między innymi badania nad gramatyką komunikacyjną Bogusława Dunaja, językiem telewizji Zofii Kurzowej, nad kulturową funkcją języka Janusza Anusiewicza i nad słownikiem języka folkloru Jerzego Bartmińskiego. W roku 1983 kierownictwo Biura Problemu Węzłowego powierzyło mi funkcję koordynatora prac w tym dziale. Ponieważ z tym stanowiskiem wiązał się obowiązek rozliczania tematów finansowanych przez biuro, zaproponowałem zorganizowanie odbioru prac przed gremium otwartym, z udziałem badaczy zainteresowanych danym tematem. Na mój wniosek biuro zgodziło się nadać temu gremium status konwersatorium o nazwie „Język a kultura”, określiło też, że jego zadaniem będzie kolegialna ocena zleczanych tematów poprzedzona otwartą rzeczową dyskusją z udziałem możliwie największej liczby specjalistów, znawców tematyki. Powiem nieskromnie, że było to rozwiązanie nowatorskie, inne niż obecnie praktykowane (niejawne) rozliczanie grantów.

Faktycznym początkiem działalności konwersatorium była konferencja w Karpaczu w roku 1985, zorganizowana przez Zakład Współczesnego Języka Polskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i Biuro Problemu Węzłowego. Zakład WJP reprezentował Janusz Anusiewicz, biuro — Jerzy Bartmiński. Komisji odbiorczo-oceniającej zgodziła się przewodniczyć prof. Jadwiga Puzynina. Dla dalszego rozwoju konwersatorium „Język a kultura” doniosłe znaczenie miało to, że do wrocławskiego programu zostały włączone (czyli uzyskały wsparcie finansowe biura, dziś powiedzielibyśmy — zdobyły „granty”) nowe osoby i tematy, między innymi Jadwiga Puzynina z zespołem słownika języka Norwida, Renata Grzegorzycowa z funkcjami języka; Andrzej Markowski z tematem słownictwo międzyodmianow; Małgorzata Marcjanik — etykieta językowa; Jolanta Maćkiewicz — internacjonalizmy; Ryszard Tokarski i Iwona Nowakowska-Kempna — semantyka leksykalna; a także inni, których już nie sposób szczegółowo wymieniać. W szczytowym okresie wrocławskie biuro problemu węzłowego finansowało 17 zespołów badawczych. Szczególnie znaczącą rolę w zapewnieniu wysokiego poziomu merytorycznego obrad i wypracowaniu wspólniejszej kultury dyskusji — jeśli

⁷ Aresztowanie prof. Hernasa wiązało się z jego działalnością opozycyjną prowadzoną w czasie stanu wojennego (1981–1983).

nawet krytycznej, to zawsze życzliwej i rzeczowej — odegrały obie warszawskie „nestorki”, Jadwiga Puzynina i Renata Grzegorzczkova.

Pierwszy tom serii „Język a Kultura” udało się wydać dopiero trzy lata po powołaniu konwersatorium, w roku 1988. Został on wspólnie zredagowany przez Janusza Anusiewicza i Jerzego Bartmińskiego na podstawie materiałów z karpackiej konferencji, wzbogaconych jednak o pozyskane inną drogą ważne teoretyczne rozprawy Roberta Kwaśnicy o językowym tworzeniu rzeczywistości i Renaty Grzegorzczkovej o roli języka w tworzeniu kultury umysłowej. W tomie, już zamierzonym jako początek serii, znalazły się też dwa ważne artykuły „przyszłościowe”: Bartmińskiego projekt programu konwersatorium „Język a kultura” z siatką haseł do tomu językowego zaplanowanej *Encyklopedii kultury polskiej* (Bartmiński 1988a) i programowa, teoretyczna rozprawa Anusiewicza na temat kulturowej teorii języka (Anusiewicz 1988). Oba artykuły doczekały się w niedługim czasie rozwiniętych wersji: projekt Bartmińskiego — jako encyklopedyczny tom *Współczesny język polski* (1993), rozprawa Anusiewicza w postaci jego fundamentalnej książki *Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki* (1994).

Rok 1988 zapisał się podwójnie, bo równocześnie z pierwszym tomem wrocławskiej serii „Język a Kultura” ukazał się w Lublinie pierwszy tom rocznika „Etnolingwistyka”⁸. Do lubelskich badań wróć dalej.

Tom językowy *Encyklopedii kultury polskiej*, wydany w roku 1993 z podtytułem *Współczesny język polski* opracował trzydziestoczteroosobowy zespół autorski złożony z wybitnych badaczy z kilku uniwersytetów polskich; z Wrocławia uczestniczyli w nim Jan Miodek, Franciszek Nieckula i Tadeusz Piotrowski. Przewodnią ideą tego opracowania było ujęcie języka w szerokiej perspektywie kulturowej⁹. Wyjście poza paradygmaty praktykowane wtedy powszechnie opisów strukturalistycznych, izolujących język od kontekstu kulturowego, stało się możliwe dzięki temu, że wersje wstępne prawie wszystkich artykułów do tomu były w latach 1985–1991 bardzo szczegółowo dyskutowane na konferencjach konwersatorium „Języka a kultura” (niektóre po dyskusjach nie zostały zakwalifikowane do druku).

⁸ Warszawski germanista Waldemar Czachur nadaje tym dwóm wydarzeniom znaczącą rangę. W książce *Lingwistyka kulturowa i międzykulturowa* (2017) pisze, że „[w] Polsce rozwój myśli nad relacją języka i kultury, który przybiera również wymiar instytucjonalny, datować możemy na drugą połowę lat osiemdziesiątych, kiedy powstał periodyk »Etnolingwistyka« (od 1988) pod redakcją prof. Jerzego Bartmińskiego oraz, również od 1988, wrocławska seria »Język a kultura«, jako wynik prac ogólnopolskiego konwersatorium pod tym samym tytułem” (Czachur 2017: 12). W istocie — jak pokazałem — początki polskich badań nad relacją język–kultura były wcześniejsze.

⁹ Warto dodać, że tom wydany w roku 1993 we Wrocławiu w wydawnictwie Wiedza o Kulturze jako druga część *Encyklopedii kultury polskiej* został wznowiony w rozszerzonej wersji (z artykułami Jolanty Szpyry-Kozłowskiej o fonologii i Stanisława Barańczaka o języku poezji) w Lublinie w roku 2001 pod uproszczonym tytułem *Współczesny język polski*. Na Krajowych Targach Książki „Athena” 2001 w Warszawie został wyróżniony pierwszą nagrodą jako najlepsza publikacja naukowa roku w Polsce. Do roku 2014 tom miał w Lublinie pięć wydań.

Jeśli idzie o drugą wspomnianą pozycję, o *Lingwistykę kulturową* Janusza Anusiewicza, jej rola jest nie do przecenienia. Widzę to lepiej z perspektywy czasu. Stworzyła ona znakomite podstawy teoretyczne dla dalszych badań relacji język–kultura, w nawiązaniu głównie do językoznawstwa amerykańskiego i niemieckiego. Autor, mający dobre przygotowanie filozoficzne, położył nacisk zwłaszcza na poznawczy, epistemiczny aspekt języka i jego wielostronne powiązanie z całokształtem kultury ludzkiej, wyznaczył obszary zainteresowań i zakres lingwistyki kulturowej. Zarysował też historię problemu język–kultura od Herdera i Humboldta, Sapira i Whorfa, przez symbolizm Ernsta Cassirera i pragmalingwistyczne koncepcje aktów mowy i ich funkcji (Grzegorzczukowa), po najnowsze: teorię prototypów, semantykę kognitywną Langackera, „semantykę etnolingwistyczną” Wierzbickiej, koncepcje stereotypu Putnama i Bartmińskiego. Podkreślił kulturowe funkcje języka, nawiązując między innymi do pierwszych pięciu roczników „Etnolingwistyki”. W aneksie umieścił dwa doskonale skonstruowane przykłady definicji kognitywnych (nazwał je „definicjami językowo-kulturowymi”) kota i konia, nawiązując do opracowanego wcześniej przez Bartmińskiego ludowego stereotypu konia (SLSJ 1980).

Ale nie ze wszystkim, co napisał Janusz Anusiewicz, można się zgodzić. Mimo bliskich naukowych i przyjaznych relacji między nami zarysowały się zaskakujące (niezrozumiałe dla mnie osobiście) rozbieżności. Autor zwłaszcza nietrafnie przedstawił relacje między wrocławską lingwistyką antropologiczno-kulturową a lubelską etnolingwistyką. To, że wybrał na tytuł swojej książki *lingwistykę kulturową*, było dla mnie w pełni zrozumiałe i godne aprobaty, ale już powody, dla których odrzucił *etnolingwistykę*, nie. Po pierwsze dlatego, że zakresy ich badań sam określał jednakowo: „język — kultura — człowiek (społeczeństwo) — rzeczywistość” (Anusiewicz 1994: 10–11). Po drugie, Janusz bezzasadnie przyjął, że „etnolingwistyka zajmuje się aktualnie badaniem związków głównie między językiem ludowym a kulturą ludową (folklorem), a nie między językiem literackim a kulturą ogólną” (Anusiewicz 1994: 11). Pisząc to, zignorował zarówno wiążącą deklarację redakcji w tomie pierwszym „Etnolingwistyki”¹⁰, jak też fakt, że już pierwsze tomy etnolingwistyki podejmowały także problemy ogólne, nie specyficznie ludowe, i sam Janusz opublikował tu swoją koronną, znakomitą pracę o kocie (Anusiewicz 1990), opartą przede wszystkim na materiale polszczyzny ogólnej. Błędną Anusiewicza opinię dopiero po latach skorygowała Anna Dąbrowska, która uznała, że można zamiennie stosować funkcjonujące określenia

¹⁰ Głoszącą jednoznacznie, że przedmiotem etnolingwistyki będzie cały „system językowy jako zinstytucjonalizowany wytwór społeczny w całym bogactwie jego odmian, stylów, wariantów [wyr. J.B.], a także w całej różnorodności jego użyciu, w relacji do kultury jako swobodnego porządku ludzkich działań z wpisanymi w te działania wzorami i wartościami, a także do kultury jako wytworu owych działań” (Bartmiński 1988b: 5)

„lingwistyka kulturowa” i „etnolingwistyka” albo zdecydować się na przyjęcie jednego z nich (Dąbrowska 2005: 100)¹¹.

Wrocławski program „badań węzłowych” nad kulturą został zawieszony po przewrocie politycznym w roku 1989 i wprowadzeniu nowego systemu grantowego¹². Konwersatorium „Język a kultura” straciło jednego, hojnego i bardzo życzliwego mecenasa, jednak ostało się jako społeczne porozumienie międzyuczelniane. Przetrawianie i kontynuacja działań była wielkim sukcesem środowiska językoznawczego, miarą jego autentycznych naukowych pasji i dojrzałości. Spotkania odbywały się dalej na zasadach dobrowolności i szukania wsparcia u różnych sponsorów, których jak się okazało udawało się każdorazowo znaleźć. W sumie w ramach konwersatorium w ciągu trzydziestu paru lat, od roku 1985 do 2017, odbyły się 44 konferencje¹³, a ich owocem były liczne publikacje wydawane systematycznie w trzech seriach”: „białej” i „czerwonej” oraz w „Etnolingwistyce” (nie licząc osobnych publikacji książkowych).

Organizatorów pierwszych konferencji i redaktorów tomów pokonferencyjnych: Janusza Anusiewicza (który przed śmiercią w roku 2000 zdążył współredagować dziewięć tomów „białej” serii) i Jerzego Bartmińskiego (współredaktora czterech tomów „białej” serii i trzynastu tomów „czerwonej”) wspierali zarówno dostojni seniorzy: Jadwiga Puzynina (dwa tomy „białej” serii) i Renata Grzegorzczkowska (po jednym tomie w obu seriach), jak rówieśnicy z Wrocławia: Anna Dąbrowska — (współ)redaktorka dziesięciu tomów „białej” serii, Franciszek Nieckula, Bogdan Siciński, Irena Kamińska-Szmaj, Jacek Skawiński, a także z innych uniwersytetów: Małgorzata Marcjanik, Iwona Nowakowska-Kempna, Kwiryna Handke. W ostatnich latach w organizację spotkań i redagowanie tomów „białej” serii włączyli się młodzi wrocławianie: Anna Żurek, Małgorzata Misiak, Jan Kamieniecki i najbardziej aktywnie Anna Burzyńska-Kamieniecka, redaktorka trzech ostatnich tomów „białej” serii.

¹¹ Moim zdaniem obie nazwy nowo powstającej subdyscypliny lingwistyki nastawionej na badanie relacji język–kultura: *etnolingwistyka* i *lingwistyka kulturowa*, mają swoje zalety. Pierwszą nazwę legitymizuje autorstwo Bronisława Malinowskiego i to, że łatwo od niej tworzyć potrzebne w użyciu praktycznym derywaty: *etnolingwista*, *etnolingwistyczny*, a zawiązujące (często negatywne) konotacje ludowe członu *etno-* są na szczęście coraz słabsze, bo greckie *ethnos* można przecież odnosić do każdej wspólnoty ludzkiej; druga nazwa — *lingwistyka kulturowa* — odznacza się klarownością, tłumaczy się sama i ma odpowiedniki międzynarodowe (ang. *cultural linguistics*, ros. *lingwokulturologia*).

¹² Ciekawostką jest stosunek komunistycznej władzy do badań językoznawczych prowadzonych nad językowym obrazem świata i projektowanym słownikiem wartości. Jak dowiedziałem się po latach z dokumentacji w Instytucie Pamięci Narodowej, projekty badań aksjolingwistycznych zaniepokoiły ówczesne władze komunistyczne i na moje w tej sprawie kontakty z Wrocławiem w latach osiemdziesiątych nałożono podsłuchy.

¹³ Wliczając także obecną, 44. konferencję jubileuszową. Uzupełnienia wymaga więc opublikowane piętnaście lat temu podsumowanie pierwszych 37 spotkań (do roku 2003) przedstawione w artykule Bartmińskiego i Dąbrowskiej (2004).

Podobnie toczyły się losy „czerwonej” serii, której redaktorami (poza wspomnianym Bartmińskim) byli kolejno: Ryszard Tokarski (współredaktor czterech tomów), Anna Pajdzińska (trzy tomy), Piotr Krzyżanowski (dwa tomy), Paweł Nowak (dwa tomy), Jan Adamowski (dwa tomy), Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (dwa tomy), Dorota Filar (dwa tomy), Dorota Piekarczyk (dwa tomy), Małgorzata Mazurkiewicz-Brzozowska, Barbara Boniecka, Małgorzata Karwatońska. Dodajmy jednak, że „czerwona” seria lubelska nie jest w pełni równoległa do „białej” wrocławskiej, bo z jednej strony została zaczęta dużo wcześniej, w roku 1981¹⁴, a z drugiej od pewnego momentu zaczęto do niej włączać także pozycje, które powstały poza konwersatorium „Język a kultura” — jak *Język IV Rzeczypospolitej* (2010, red. M. Czerwiński, P. Nowak i R. Przybylska), *Historia mówiona w świetle nauk humanistycznych i społecznych* (2014, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, M. Szumiło przy udziale J. Kłapcia), *Działania na tekście* (dwa tomy, 2015, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, M. Nowosad-Bakalarczyk, T. Piekot) — a także już wyraźnie odrębną, autonomiczną „czerwoną podserię”. Składa się na nią sześć pozycji wydanych w latach 2012–2019 na potrzeby rozpoczętego *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów*, pod wspólnym tytułem *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*¹⁵. Ta „podseria” otworzyła nowy etap wspólnych prac na niwie etnolingwistyki, ukierunkowanych na stworzenie *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów*, o którym za moment powiem więcej.

Porównując dobór tematów prezentowanych w obu seriach — „białej” i „czerwonej” — widzimy znaczące różnice. W „białej” serii przeważają całe bloki tematyczne: podstawowe pojęcia i problemy, zagadnienia leksykalne i aksjologiczne (słownictwo jako klasyfikator doświadczeń społecznych), język a wartości, funkcje języka i wypowiedzi, potoczność w języku i kulturze, polska etykieta językowa, kontakty językowe, płec w języku i kulturze, języki subkultur, język polityki, stereotyp jako przedmiot lingwistyki, językowy obraz świata i kultura, konceptualizacja uczuć, opozycja człowiek–zwierzę, świat roślin, życzliwość

¹⁴ Niektóre ważne tematy teoretyczne były już także wcześniej dyskutowane poza konwersatorium „Język a kultura”. Dotyczy to takich publikacji jak *Pojęcie derywacji w lingwistyce*, 1981; *Tekst ustny — text orale*, 1989; *Pojęcie ojczyzny we współczesnych językach europejskich*, 1993, które nie miały z konwersatorium „Język a kultura” nic wspólnego, choć niektóre (*Tekst ustny — text orale*) korzystały już z finansowego wsparcia wrocławskiego Biura.

¹⁵ *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 1. *Analizy semantyczne domu, pracy, ojczyzny, wolności i in.*, red. M. Abramowicz, J. Bartmiński, I. Bielińska-Gardziel, Lublin 2012; t. 2. *Wokół europejskiej aksjofery*, red. J. Bartmiński, I. Bielińska-Gardziel, S. Niebrzegowska-Bartmińska, Lublin 2014; t. 3. *Problemy eksplikowania i profilowania pojęć*, red. I. Bielińska-Gardziel, S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, Lublin 2014; t. 4. *Słownik językowy — leksykon — encyklopedia w programie badań porównawczych*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, B. Żywicka, Lublin 2018; t. 5. *Koncepty i ich profilowanie*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, D. Pazio-Wlazłowska, Lublin 2019; t. 6. *Jedność w różnorodności. Wokół słowiańskiej aksjofery*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, D. Pazio-Wlazłowska, Lublin 2019.

i agresja, wielokulturowość w języku, czas w języku i kulturze, tabu, akty i gatunki mowy, perswazja przez styl i stylizację, kulturowe uwarunkowania zachowań językowych, diachronia w badaniach językowo-kulturowego obrazu świata. W serii „czerwonej” jako tematy wybierano raczej kluczowe terminy i pojęcia lingwistyczne: derywacja, konotacja, językowy obraz świata, definicja i definiowanie, nazwy wartości, profilowanie pojęć, tekst, semantyka tekstu, punkt widzenia, przestrzeń, podmiot, relatywizm, manipulacja językowa.

Lista tematów pozostała otwarta, choć pojawiły się oznaki wyczerpywania pomysłów i pewnego zmęczenia, objawiającego się powrotem do tematów już raz napoczętych. Nie próbowano — w żadnej z serii — uzgadniać stosowanych metod badawczych, pozostawiając autorom całkowitą swobodę, przy ogólnym założeniu, że będą poruszać się w szerokich ramach tematu język–kultura.

Doświadczenia wyniesione ze spotkań wrocławskich stały się dla mnie osobście inspiracją do podejmowania nowych zadań. Nie będę obszerniej mówił o *Słowniku stereotypów i symboli ludowych*, którego przygotowanie podjąłem w roku 1976 za namową prof. Czesława Hernasa. Profesor przywiązywał wyjątkowo dużą wagę do podstawowych, wielkich projektów dokumentacyjnych, tworzących (jak lubił mówić) „warsztat” filologa. Słownik, przywracający kulturze ludowej jej zapomniany język, pokazujący bogactwo i piękno chłopskiej konceptualizacji i artykulacji świata, jest takim wielkim projektem i z czasem stał się priorytetowym dziełem lubelskiej etnolingwistyki. Zamierzony na siedem tomów (w biblijnym porządku stwarzania: *Kosmos, Rośliny, Zwierzęta, Człowiek, Społeczeństwo, Religia i demonologia, Czas, przestrzeń, miary, kolory*), jest przedsięwzięciem obliczonym na lata, już znacznie zaawansowanym, ale wciąż dalekim do ukończenia. Po opublikowaniu w roku 1980 zeszytu próbnego udało się wydać w latach 1996–2012 cztery części pierwszego tomu *Kosmos*¹⁶, a w latach 2017–2019 cztery części tomu drugiego *Rośliny*¹⁷. Następne zeszyty tomu *Rośliny* poświęcone drzewom, krzewom, grzybom, chwastom i zbiorowiskom roślin, są na ukończeniu. Zaawansowane są prace nad trzecim tomem *Zwierzęta*, a nad pozostałymi tomami — zaplanowane i częściowo realizowane.

Drugim ważnym projektem, którego pierwszy etap został zakończony w roku 2019, jest *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*¹⁸. W jego realiza-

¹⁶ *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, koncepcja całości i red. J. Bartmiński, t. 1. *Kosmos*, z. 1. *Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie*, Lublin 1996; z. 2. *Ziemia, woda, podziemie*, Lublin 1999; z. 3. *Meteorologia*, Lublin 2012; z. 4. *Świat, światło, metale*, Lublin 2012.

¹⁷ *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, koncepcja całości i red. J. Bartmiński, t. 2. *Rośliny*, z. 1. *Zboża*, Lublin 2017; z. 2. *Warzywa, przyprawy, rośliny przemysłowe*, Lublin 2018; z. 3. *Kwiaty*, Lublin 2019; z. 4. *Ziola*, Lublin 2019.

¹⁸ *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 1. *Dom*, red. J. Bartmiński, I. Bielińska-Gardziel, B. Żywicka, Lublin 2015; t. 2. *Europa*, red. W. Chlebda, Lublin 2018; t. 3. *Praca*, red. J. Bartmiński, M. Brzozowska, S. Niebrzegowska-Bartmińska, Lublin 2017; t. 4. *Wolność*, red. M. Abramowicz, J. Bartmiński, Lublin 2019; t. 5. *Honor*, red. P. Sotirov, D. Ajdaczić, Lublin 2016.

cję został zaangażowany nowy, kilkudziesięcioosobowy zespół EUROJOS, ale chcę powiedzieć i podkreślić, że początki pracy nad nim mają także związek z Wrocławiem, przy czym nie tyle z samym konwersatorium „Język a kultura”, ile z działalnością wspomnianego już Biura Problemu Węzłowego. Otóż zdarzyło się w roku 1985 w Nieborowie na posiedzeniu zespołu koordynującego pracę nad kulturą narodową, że w toku dyskusji nad sposobami zintegrowania tych prac zgłosiłem gotowość podjęcia badań nad polskim słownictwem aksjologicznym, czyli w istocie nad wartościami, które stanowią czynnik scalający całą kulturę narodową. Pomysł spodobał się prof. Mieczysławowi Klimowiczowi, który zdecydował o przyjęciu nowego tematu do problemu węzłowego i zlecił mi opracowanie projektu polskiego słownika aksjologicznego. Pierwszy artykuł na ten temat opublikowałem dopiero po czterech latach w drugim tomie serii „Język a Kultura” (Bartmiński 1989), razem ze sprawozdaniem Małgorzaty Mazurkiewicz ze stanu zaawansowania prac nad tym dziełem (Mazurkiewicz 1989). Idąc tym torem, w kolejnych latach podjęto zespołowo studia leksykalno-semantyczne nad słownictwem aksjologicznym, których efektem była wydana w „czerwonej serii” książka *Nazwy wartości* (1993), nawiązująca do dyskusji toczonyj w ramach konwersatorium „Język a kultura”, oraz książka *Pojęcie ojczyzny we współczesnych językach europejskich* (1993), zawierająca materiały z międzynarodowej konferencji zorganizowanej niezależnie od wrocławskiego biura w Instytucie Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie z okazji doktoratu honorowego prof. Nikity Tołstoja (z udziałem samego doktora honorowego i jego żony, Swietłany Tołstojowej).

Te badania aksjologiczne zainteresowały tak wiele osób zarówno z Polski, jak z zagranicy, że wydało mi się konieczne powołać osobny zespół, właśnie na wzór konwersatorium „Język a kultura”. Dobrą okazję po temu stworzyła trzytygodniowa Międzynarodowa Szkoła Humanistyczna Europy Środkowej i Wschodniej, zorganizowana w roku 2001 przez Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW i Fundację Instytutu „Artes Liberales”, którą kierowałem na prośbę prof. Jerzego Axera. Wzięło w niej udział 16 wykładowców i 28 słuchaczy z siedmiu krajów. Tematem był językowy obraz świata Polaków i ich sąsiadów, ze szczególnym odniesieniem do przestrzeni, domu i wartości. W dyskusjach panelowych stawiano pytanie, jakimi metodami badać wartości, jakie wartości, do jakich danych się odwoływać itp. Zebrani zadeklarowali chęć kontynuacji spotkań, postanowili zawiązać internetowe konwersatorium o nazwie EUROJOS (szczegóły zob. Lappo,

Projekt jest realizowany w ramach Konwersatorium EUROJOS w Instytucie Slawistyki PAN i Instytucie Filologii Polskiej UMCS pod auspicjami Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów; koordynatorzy prac: prof. dr hab. Jerzy Bartmiński, prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska; sekretariat prowadzą: dr Beata Żywicka (koordynator, beata_zywicka@o2.pl), dr hab. Joanna Szadura (joanna.szadura@wp.pl), dr Dorota Pazio-Wlazłowska (kontakty w języku rosyjskim, d.pazio@ispan.waw.pl). Informacje na stronie internetowej Instytutu: www.ispan.waw.pl.

Majer-Baranowska 2013), które ostatecznie (w roku 2009) zostało afiliowane przy Instytucie Slawistyki PAN. W roku 2003 udało się powołać dwie komisje etnolingwistyczne (krajową w ramach Komitetu Językoznawstwa PAN i międzynarodową przy Komitecie Slawistów), które dały tym pracom instytucjonalne wsparcie. Do roku 2019 odbyło się czternaście EUROJOS-owych konferencji naukowych (zob. Bartmiński, Bielińska-Gardziel 2016, Bartmiński, Szadura 2018). Efekty pracy publikowano na łamach „Etnolingwistyki” oraz w postaci osobnych tomików tworzących podserię „czerwonej” serii *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, przygotowując grunt dla właściwego opracowania, które — w odróżnieniu od prac powstających w ramach konwersatorium „Język a kultura” — miało mieć jednolitą metodologię i porównywalną bazę materiałową. W latach 2015–2019 udało się opracować i wydać pięć tomów wspomnianego *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów*. Osobno opublikowano też wyniki badań ankietowych¹⁹. Prace serbskich i litewskich współpracowników *Leksykonu* zostały wydane w postaci osobnych publikacji w ich krajach²⁰.

Od roku 2016 konwersatorium EUROJOS-2 działa pod wspólnym patronatem Komisji Etnolingwistycznej Międzynarodowego Komitetu Slawistów oraz Instytutu Slawistyki PAN z udziałem Instytutu Filologii Polskiej UMCS, który jest reprezentowany przez prof. dr hab. Stanisławę Niebrzegowską-Bartmińską. Formuła konwersatorium w porównaniu do swojego poprzednika (EUROJOS-1) została alternatywnie poszerzona o dane dialektalne (ETNO-EUROJOS) (zob. Niebrzegowska-Bartmińska 2013).

Gotowość podjęcia prac w ramach projektu EUROJOS-2 zgłosiło ponad 100 osób z czternastu krajów (między innymi z Rosji, Ukrainy, Białorusi, Czech i Słowacji, Bułgarii, Chorwacji, Serbii; Węgier, Grecji, Niemiec, Francji, Danii, Litwy). Deklaracje dotyczą ponad 20 języków, oprócz języków słowiańskich także angielskiego, niemieckiego, francuskiego, duńskiego, nowogreckiego, węgierskiego, litewskiego i innych. Obecnie — po wstępnym rozeznaniu sytuacji — postanowiono podjąć zespołowo opracowanie kilku konceptów, które były najczęściej typowane przez realizatorów projektu (rodzina, zdrowie), są doniosłe społecznie (sprawiedliwość, demokracja, tolerancja) i ważne ze względów kulturowych (ojczyzna, solidarność, dusza). Przewidziane jest rozszerzenie tej listy o inne koncepty. Koordynatorem całości prac jest prof. Jerzy Bartmiński, prace sekretariatu koordynuje dr Beata Żywicka.

Konwersatorium EUROJOS przejęło od konwersatorium „Język a kultura” ideę tworzenia otwartych zadaniowych zespołów badawczych, opartych na więziach nieformalnych, wolnych od zależności służbowo-organizacyjnych, odpowiadających

¹⁹ *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badan empirycznych*, red. I. Bielińska-Gardziel, M. Brzozowska, B. Żywicka, Przemyśl 2017.

²⁰ *O vrednostima u srbskom jeziku. Zbornik etnolingvističkih radova*, red. D. Ajdačić, Beograd 2015; K. Rutkovska, M. Smetona, I. Smetonienė, *Vertybės Lietuvio pasaulėvaizdyje*, Vilnius 2018.

dzisiejszej biznesowej formule *networkingu*. Postawiło jednak uczestnikom wyższą poprzeczkę w postaci uzgodnionych kolektywnie postulatów metodologicznych (zob. Abramowicz, Bartmiński, Chlebda 2009), skorzystano w tym względzie z metodologii wypracowanej w toku realizacji lubelskiego *Słownika stereotypów i symboli ludowych*. Dokonano też bardziej starannego, przemyślanego, odpowiadającego społecznym potrzebom doboru tematów badawczych, a uczestnicy pierwszego etapu (który po wydaniu pięciu tomów *Leksykonu* można było uznać za zamknięty) postanowili kontynuować pracę. Ustalono listę pojęć do opracowania w najbliższej przyszłości, na której znalazło się prawie 30 ważnych społecznie konceptów. Podjęto starania o granty NCN (niestety na razie nieskuteczne).

Co zawdzięczam konwersatorium „Język a kultura”? Jakie cenne doświadczenia z niego wyniosłem? Przede wszystkim kontakty z ludźmi, podobnie myślącymi, pracującymi na sąsiednich polach badawczych, autentycznie zainteresowanymi nauką; możliwość rzeczowych dyskusji, prowadzonych w przyjaznej atmosferze i to już na etapie przygotowywania tekstów do publikacji; przekonanie, że ważniejsze dla rozwoju nauki są cele stawiane sobie przez badaczy, ich zaangażowanie i pasja badawcza niż formalne i administracyjne zależności; także przekonanie, że dla skutecznego uprawiania nauki ważny jest dobór niebanalnych, ważnych społecznie tematów badawczych. Te wartości pozostają mi niezmiennie bliskie i są dla mnie inspiracją. Ludzie, których poznałem najpierw w kręgu niezapomnianego prof. Hernasa, oraz ci, z którymi potem miałem przyjemność współpracować w ramach konwersatorium „Język a kultura” — pomogli mi bardzo w karierze zawodowej, podobnie jak wielu młodszym osobom wkraczającym na niełatwą ścieżkę naukową. Znalazłem w koncepcji i praktyce konwersatorium wzór i inspirację dla konwersatorium EUROJOS.

Bibliografia

- Abramowicz M., Bartmiński J., Chlebda W. (2009), *Językowo-kulturowy obraz świata Słowian na tle porównawczym. Zakożenia programu „A”*, „Etnolingwistyka” 21, s. 341–342.
- Anusiewicz J. (1988), *Kulturowa teoria języka. Zarys problematyki*, „Język a Kultura” 1, s. 21–46. [Przedruk w: „Język a Kultura” 1. *Podstawowe pojęcia i problemy*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, 1991, s. 17–30].
- Anusiewicz J. (1994), *Lingwistyka kulturowa*, Wrocław.
- Anusiewicz J., Dąbrowska A. (red.) (2000), „Język a Kultura” 13. *Językowy obraz świata i kultura*.
- Anusiewicz J., Dąbrowska A., Fleischer M. (2000), *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, „Język a Kultura” 13. *Językowy obraz świata i kultura*, red. J. Anusiewicz, A. Dąbrowska, s. 11–44.
- Bartmiński J. (red.) (1980), *Słownik ludowych stereotypów językowych. Zeszyt próbny*, Wrocław.
- Bartmiński J. (1988a), *Konwersatorium „Język a kultura”. Projekt programu*, „Język a Kultura” 1, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, s. 7–9. [Przedruk w: „Język a Kultura” 1. *Podstawowe pojęcia i problemy*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, 1991, s. 9–16].
- Bartmiński J. (1988b), *Słowo wstępne*, „Etnolingwistyka” 1, s. 5–7.

- Bartmiński J. (2008), *Etnolingwistyka, lingwistyka kulturowa, lingwistyka antropologiczna?*, „Język a Kultura” 20, red. A. Dąbrowska, s. 15–33.
- Bartmiński J. (2018a), *Język w kontekście kultury; czyli co dziś znaczy metafora „europejski dom”?*, Katowice, s. 67.
- Bartmiński J. (2018b), *O założeniach i postulatach lingwistyki kulturowej (na przykładzie definicji PRACY)*, „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal” 3 (1), 2018, s. 26–55.
- Bartmiński J., Bielińska-Gardziel I. (2016), *15 lat Konwersatorium EUROJOS*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 28, s. 317–322.
- Bartmiński J., Bielińska-Gardziel I., Chlebda W. (2016), *Raport z realizacji grantu „Metody analizy językowego obrazu świata w kontekście badań porównawczych”*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 28, s. 323–326.
- Bartmiński J., Dąbrowska A. (2004), *O konwersatorium „Język a kultura” — z okazji jubileuszu*, [w:] *Punkt widzenia w języku i w kulturze*, red. J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska, R. Nycz, Lublin, s. 359–377.
- Bartmiński J., Szadura J. (2018), *Sprawozdanie z działalności Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów w III kadencji w latach 2003–2018*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 30, s. 351–354.
- Boguta A. (2010), *Bibliografia analityczna „czerwonej serii” 1981–2008. Tomy 1–25*, Lublin.
- Dąbrowska A. (2005), *Współczesne problemy lingwistyki kulturowej*, [w:] *Polonistyka w przebudowie*, t. 2, red. M. Czerwińska et al., Kraków, s. 99–110.
- Lappo I., Majer-Baranowska U. (2013), *Z historii badań etnolingwistycznych. Komunikat o powstaniu Konwersatorium EUROJOS w roku 2001*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 25, s. 329–331.
- Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 1. *Dom*, red. J. Bartmiński, I. Bielińska-Gardziel, B. Żywicka, Lublin 2015.
- Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 2. *Europa*, red. W. Chlebda, Lublin 2018.
- Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 3. *Praca*, red. J. Bartmiński, M. Brzozowska, S. Niebrzegowska-Bartmińska, Lublin 2017.
- Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 4. *Wolność*, red. M. Abramowicz, J. Bartmiński, Lublin 2019.
- Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 5. *Honor*, red. P. Sotirov, D. Ajdaczyć, Lublin 2016.
- Maksymiuk-Pacek B., Niebrzegowska-Bartmińska S. (2009), *Bibliografia adnotowana lubelskiego zespołu etnolingwistycznego (do roku 2009)*, Lublin.
- Niebrzegowska-Bartmińska S. (2009), *Lubelski zespół etnolingwistyczny — jego historia i program badawczy*, [w:] B. Maksymiuk-Pacek, S. Niebrzegowska-Bartmińska, *Bibliografia adnotowana lubelskiego zespołu etnolingwistycznego (do roku 2009)*, Lublin, s. 7–19.
- Niebrzegowska-Bartmińska S. (2013), *Projekt badawczy (ETNO)EUROJOS a program etnolingwistyki kognitywnej*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 25, s. 267–281.
- Pawłowski A. (2012), *Elektroniczna wersja serii „Język a Kultura” w świetle badań naukometrycznych*, „Język a Kultura” 23. *Akty o Gatunki mowy w perspektywie kulturowej*, red. A. Burzyńska-Kamieniecka, s. 513–544.
- SLSJ = Słownik ludowych stereotypów językowych*, zeszyt próbny, Wrocław 1980.
- Słownik stereotypów i symboli ludowych, koncepcja całości i* red. J. Bartmiński, t. 1. *Kosmos*, z. 1. *Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie*, Lublin 1996; z. 2. *Ziemia, woda, podziemie*, Lublin 1999; z. 3. *Meteorologia*, Lublin 2012; z. 4. *Świat, światło, metale*, Lublin 2012.
- Słownik stereotypów i symboli ludowych, koncepcja całości i* red. J. Bartmiński, t. 2. *Rośliny*, z. 1. *Zboża*, Lublin 2017; z. 2. *Warzywa, przyprawy, rośliny przemysłowe*, Lublin 2018; z. 3. *Kwiaty*, Lublin 2019; z. 4. *Zioła*, Lublin 2019.

- Tolstaja S. (2016), *O rezul'tatah raboty nad proektom „Metody analiza jazykovej kartiny mira v kontekste sravnitel'nyh issledovanij” (EUROJOS)*, „Etnolingwistyka” 28, s. 327–333.
- Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 1. *Analizy semantyczne domu, pracy, ojczyzny, wolności i in.*, red. M. Abramowicz, J. Bartmiński, I. Bielińska-Gardziel, Lublin 2012.
- Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 2. *Wokół europejskiej aksjofery*, red. J. Bartmiński, I. Bielińska-Gardziel, S. Niebrzegowska-Bartmińska, Lublin 2014.
- Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 3. *Problemy eksplikowania i profilowania pojęć*, red. I. Bielińska-Gardziel, S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, Lublin 2014.
- Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 4. *Słownik językowy — leksykon — encyklopedia w programie badań porównawczych*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, B. Żywicka, Lublin 2018.
- Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 5. *Koncepty i ich profilowanie*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, D. Pazio-Włazłowska, Lublin 2019.
- Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 6. *Jedność w różnorodności. Wokół słowiańskiej aksjofery*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, D. Pazio-Włazłowska, Lublin 2019.
- Zarzczyński G. (2019), „*Język a Kultura*” w *świecie cytowań*, referat na XLV Jubileuszowej Konferencji Naukowej.

From the conference series “Language and culture” to the EUROJOS project

Summary

The author of this essay was an active member of the “Language and culture” conference series since its commencement. He presents the historical background of its origin and recalls the very fruitful collaboration (from 1976 onwards) with the Wrocław circles of Polish philologists under the guidance of Czesław Hernas. He then discusses three publication series connected with the conferences: the Wrocław “white series” *Język a Kultura*, the Lublin “red series,” and the Lublin journal *Etnolingwistyka*, which together amount now to over ninety volumes. Janusz Anusiewicz’s conception of cultural linguistics is then praised; however, that author’s narrow view of ethno-linguistics as folk studies is criticised. The exploration of language and culture initiated in Wrocław in the 1980s is being continued in ethno-linguistic research on values (axiological linguistics) within the EUROJOS project, based on the good general framework of the “Language and culture” conference series. So far, the EUROJOS project has produced five volumes of the *Axiological Lexicon of Slavs and Their Neighbours* (2015–2019).

Keywords: “Language and culture” conference series, EUROJOS project, journal *Etnolingwistyka*, UMCS “red series”, cultural linguistics, ethno-linguistics, axiological linguistics, Czesław Hernas, Janusz Anusiewicz